

Zbornik Instituta za kriminološka
i sociološka istraživanja
2019 / Vol. XXXVIII / 3 / 119-135
Pregledni naučni rad
Priljeno: 29. novembra 2019. god.
UDK: 343.9:343.62

NASILNIČKI KRIMINAL KAO BEZBEDNOSNI PROBLEM U GRADOVIMA*

Ana Paraušić*

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Savremeni gradovi predstavljaju prostore značajnih protivrečnosti. Sa jedne strane su izvor prosperiteta, inovacija i mogućnosti, a sa druge, pozornice različitih bezbednosnih problema. Jedna od najčešće i najduže problematizovanih tema bezbednosti u gradovima jeste problem nasilničkog kriminala u urbanim sredina. Imajući u vidu značaj koji nasilnički kriminal ima u proučavanju urbane bezbednosti, u radu ćemo nastojati da damo holističke uvide o ovom bezbednosnom problemu urbanih sredina. Prvo, prikazaćemo osnovne pojavne oblike nasilničkog kriminala, kao i različita teorijska objašnjenja uzroka njegovog nastanka. Drugo, nastojaćemo da predstavimo neke od teorijskih pretpostavki nasilničkog kriminala koji se ispoljava u urbanim sredinama. Treće, izvešćemo neke sintetičke uvide o karakteristikama i specifičnostima nasilničkog kriminala kao problema urbane bezbednosti. Na kraju, važno je sumarno prikazati i posledice koje urbani nasilnički kriminal ima po život i blagostanje pojedinaca i porodica, kvalitet susedstva i lokalnih zajednica, kao i upravljanje gradom.

KLJUČNE REČI: nasilnički kriminal / urbani nasilnički kriminal / bezbednost u gradu / urbana bezbednosti

* Ovaj tekst je nastao kao rezultat na projektu "Kriminal u Srbiji: fenomenologija, rizici i mogućnost socijalne intervencije" (broj 47011) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS

* E-mail: parausicana@gmail.com

UVOD

U pretežno urbanizovanom svetu, savremeni gradovi predstavljaju mesta novih mogućnosti, napretka i inovacija. Istovremeno, gradovi su prostori u kojima se odvijaju različiti bezbednosni problemi, od kriminala i nasilja, preko nejednakosti i ekstremnog siromaštva, do ugrožavanja životne sredine. Do sada nezabeležena stopa svetske urbanizacije i njene implikacije po bezbednost, predmet su interesovanja kako istraživača, tako i praktičara u oblasti bezbednosti. Prema nekim proračunima, očekuje se da će do 2050. godine, oko 70 posto populacije živeti u gradovima (Muggah, 2012: 25). Stoga ne iznenađuje da je grad više nego aktuelan objekat društvene analize, i da predstavlja izvor brojnih protivrečnosti. Za neke, gradovi su dominantni civilizacijski faktori i koevencija inovacija. Koncentracija ljudi, kapitala i resursa omogućila je veliki napredak i prilike u ekonomskoj, društvenoj, kulturnoj i ekološkoj sferi života (Jacobs, 1969). Međutim, ima i onih koji gradove posmatraju kao haotične pozornice u kojima dezorganizujuće i agresivne grupe deluju zajedno sa legitimnim vlastima, i gde su za mnoge stanovnike kriminal i nasilje svakodnevne pojave (Davis, 2007).

Jedna od najčešće i najduže problematizovanih tema bezbednosti u gradovima jeste problem nasilničkog kriminala u urbanim sredinama. Duga tradicija akademskog interesovanja za ovaj fenomen odnosi se na otkrivanje i objašnjavanje uzroka, pojavnih oblika, kao i posledica nasilničkog kriminala u gradovima. Brojne povezane teme, poput smanjenja urbanog siromaštva i nejednakosti, urbane obnove, kao i sveukupnog unapređenja urbane bezbednosti upravo se analiziraju u odnosu na urbani nasilnički kriminal. Stoga se može zaključiti da je kriminal, a naročito nasilnički kriminal jedan od najvidljivijih, kao i najčešće tematizovanih problema urbane bezbednosti. Čest je slučaj da autori koristeći sintagmu "urbana bezbednost" zapravo ispituju strah od kriminala i osećaj bezbednosti u odnosu na ovu vrstu bezbednosnog problema, ili preventivne i reaktivne strategije za smanjenje kriminala.

Imajući u vidu značaj koji nasilnički kriminal ima u proučavanju bezbednosti gradova, u radu ćemo nastojati da damo holističke uvide o ovom bezbednosnom problemu urbanih sredina. Prvo, prikazaćemo osnovne pojavne oblike nasilničkog kriminala, kao i različita teorijska objašnjenja uzroka njegovog nastanka. Drugo, nastojaćemo da predstavimo neke od teorijskih pretpostavki nasilničkog kriminala koji se ispoljava u urbanim sredinama. Treće, izvešćemo neke sintetičke uvide o karakteristikama i specifičnostima nasilničkog kriminala kao problema urbane bezbednosti. Na kraju, važno je sumarno prikazati i posledice koje urbani nasilnički kriminal ima po život i blagostanje pojedinaca i porodica, kvalitet susedstva i lokalnih zajednica, kao i upravljanje gradom.

1. ODREĐENJE I TIPOVI NASILNIČKOG KRIMINALA

Među krivičnim delima, teško je naći ona koja izazivaju tako snažnu reakciju kao što su nasilni zločini (Ignjatović, 2011: 179). Nasilnički kriminal odnosi se na različite

tipove krivičnih dela kod kojih postoji primena sile ili pretnje silom protiv osobe, odnosno fizička i/ili psihološka šteta, pre svega različite vrste ubistva, napadi i seksualno nasilje. Pod njim se mogu podrazumevati i pojedina krivična dela protiv svojine sa elementima nasilja, poput razbojništva ili razbojničke krađe. Autori na različite načine klasifikuju krivična dela nasilničkog kriminala, a može se primetiti da konsenzus ide dotle da u ovu kategoriju kriminala svi svrstavaju ubistva i napade (vid. Tabelu 1.). Pod urbanim nasilničkim kriminalom podrazumevaju se krivična dela koja izazivaju fizičku i/ili psihičku štetu kod osoba prema kojima su usmerena, a dešavaju se u urbanom prostoru.

Tabela 1: Tipologija nasilničkog kriminala

Vrste nasilnih zločina	Autor/autori
<ul style="list-style-type: none"> - Silovanje - Ubistvo - Razbojništvo - Interpersonalno nasilje (zločini mržnje, nasilje na radnom mestu, uhođenje) - Političko nasilje i terorizam 	Siegel, 2011
<ul style="list-style-type: none"> - Ubistvo - Napad - Seksualni delikti - Razbojništvo - Kidnapovanje 	Briggs, 2011
<ul style="list-style-type: none"> - Ubistva - Napadi - Seksualni delikti - Terorizam - Porodično nasilje - Korporativno, državno i profesionalno nasilje 	Brown, Esbensen, Geis, 2010.

1.1. Uzroci nasilničkog ponašanja

Objašnjenja porekla nasilničkog ponašanja brojna su i raznolika. Ovo proizilazi kako iz kompleksnosti ovog društvenog fenomena, tako i iz teorijskih pozicija istraživača koji su nastojali da ga razumeju. Neki smatraju da mali broj inherentno nasilnih ljudi jesu bili i sami žrtve fizičkog ili psihološkog nasilja. Drugi pak smatraju da su nasilje i agresija ljudske osobine koje mogu da utiču na osobu u bilo kom periodu života. Postoje i nasilju sklone subkulture u društvima koje vrednuju silu, nošenje oružja i smatraju da nasilje ima funkcionalnu ulogu u društvenim interakcijama. Možemo zaključiti, dakle, da su uzroci nasilja i nasilničkog kriminala brojni i da se vezuju kako za individualne, tako i za grupne i socijalne faktore.

Neka istraživanja su pokazala da izvestan broj ljudi koji su skloni nasilju mogu bolovati od teških mentalnih bolesti (Farroque, Stout, Ernst, 2005; Lewis et al., 1985; Lewis, 1998; Livaditis et al., 2005). Abnormalne strukture ličnosti, uključujući takve osobine poput depresivnosti, impulsivnosti, agresivnosti, patološko laganje, nedostatak kajanja, granični poremećaji ličnosti i psihopatologija, mogu da se povežu sa raznim formama nasilja (Holtzworth-Munroe, Stuart; 1994; Rogers et al.,

2000).¹ Međutim, ovakve navode treba uzeti sa rezervom, jer većina učinilaca krivičnih dela čine osobe koje su mentalno i psihički zdrave. Osim toga, postoje i objašnjenja koja nasilnički kriminal povezuju sa poremećajima u porodici. Tako, odustni ili devijantni roditelji, neadekvatne i nekonzistentne disciplinske mere, fizičko zlostavljanje i nedostatak nadzora, mogu biti eksplanatorni faktori nasilničkog ponašanjem (Capaldi, Patterson, 1996; Herrenkhol i dr., 2003; Lattimore, Visher, Linster, 1995). Iskustvo zlostavljanja u detinjstvu može biti jedan od ključnih indikatora nasilničkog ponašanja u odrasloj dobi. Zlostavljana deca pate od dugoročnih mentalnih, kognitivnih i socijalnih disfunkcija (Reading, 2006). Verovatnije će fizički zlostavljati brata ili sestru dok su mlađi, a kasnije supružnika/partnera ili generalno biti nasilni (Straus, 1991). Deca koja su konstantno izložena nasilju kod kuće, u školi ili okruženju imaju veliki rizik da jednog dana i sama počine delo nasilničkog kriminala.

Istraživači ističu da je moguće da su nasilne reakcije i emocije inherentne svim ljudima, samo im treba odgovarajući okidač. Sigmund Frojd je verovao da su agresija i nasilje proizvod instinktivnih pokretača (Freud, 1992, prema: Siegel, 2011). Frojd je tvrdio da ljudi poseduju dva suprotstavljena instinktivna nagona koja kontrolišu ponašanje: eros, nagon života koji podstiče ljude da tragaju za samoispunjenjem i zadovoljstvom; i tanatos, nagon smrti, koji se može ispoljiti ka drugima (poput nasilja i sadizma) ili ka sebi (samoubistvo, alkoholizam, ili druge samodestruktivne navike). Pošto je nasilje instinktivno, Frojd je malo nade polagao u njegov tretman. Prema nešto modifikovanom gledištu, agresija i nasilje su urođeni svim životinjama, uključujući i čoveka. Međutim, za razliku od drugih životinja, ljudi ubijaju i pripadnike sopstvene vrste, i sposobni su da ubijaju ljude u ratovima ili drugim međuljudskim sukobima (Siegel, 2011: 256). Čovek, za razliku od životinje koja reaguje samo kada je opasnost neposredno prisutna, može da reaguje i kada predviđa opasnost koju očekuje (Nikolić, 2010: 24).

Veliki stepen nasilja na nivou susedstva može biti generator nasilničkog kriminala. Nekada se rasne razlike u stopama kriminala objašnjavaju time da pripadnici manjinskih zajednica žive u susedstvima sa visokim stopama kriminala, gde je veći rizik od viktimizacije nasiljem (Farrington, Loeber, Stouthamer-Loeber, 2003; Kaufman, 2005). Pojedinci koji žive u područjima koja su obeležena ekstremnim nasiljem mogu vremenom postati neosetljivi na konstantnu brutalnost i sukobe kojima svedoče, što može rezultovati time da se i sami angažuju u nasilničkom kriminalnom ponašanju (Stewart, Simons, Conger, 2002).

Konzumiranje različitih supstanci takođe može biti jedno od objašnjenja nasilničkog ponašanja. Tako je zloupotreba droga povezivana sa nasiljem kako na individualnom, tako i na društvenom nivou. Kod osoba koje koriste narkotike zabeležene su veće stope nasilničkog kriminala nego kod onih koji ih ne koriste. Što se tiče nivoa susedstva, istraživanja su pokazala da susedstva u kojima je učestalo

¹ Neki istraživači su u ispitivanju povezanosti okrutnosti prema životinjama u detinjstvu i kasnijeg nasilničkog ponašanje, došli do zaključka da agresivni muškarci imaju dugu istoriju mučenja i ubijanja životinja (Hensley, Tallichet, 2009).

konzumiranje narkotika i alkohola imaju i veće stope kriminala (Allen, 2005; Nielsen, Martinez, Lee, 2005). Područja u kojima stanovnici češće konzumiraju nedozvoljene supstance takođe se suočavaju sa društvenom dezorganizacijom, siromaštvom i nezaposlenošću, koji su sve faktori koji dodatno osnažuju nasilje (Messner i dr., 2005). Ovde neki autori upozoravaju treba uzeti u obzir tip krivičnog dela, povezan sa specifičnom vrstom psihoaktivnih supstanci pre nego što se donese neki generalni zaključak (Ivanović, 2010).

Kao jedan od značajnih podstičućih faktora nasilničkog kriminala spominje se i dostupnost vatrenog oružja. Istraživanja nasilja u školi su pokazala da će deca koja su bile žrtve kriminala kao i deca koja se druže sa vršnjacima koji nose oružje, najverovatnije i sama nositi oružje u školu (Wilcox, Clayton, 2001). Statistički podaci za Sjedinjene Američke Države ukazuju na to da je vatreno oružje korišćeno u dve trećine svih ubistava i u oko dve petine razbojništava (FBI, 2017). Osim toga, držanje vatrenog oružja u kućama i stanovima značajno povećava rizik od samoubistva, bez obzira koliko je brižljivo sakriveno (Brent et al., 1991).

Nasilnički kriminalitet može se objasniti postojanjem specifične subkulture - subkulture nasilja (Wolfgang, Ferracuti, 1967). Subkultura se najčešće definiše kao skup vrednosti, normi i načina ponašanja neke posebne društvene grupe. Subkultura je deo opšte kulture društva, ali se, u većoj ili manjoj meri, razlikuje od šire kulture upravo u vrednostima i društvenim normama koje usvajaju članovi grupe, ali i jezikom, običajima i sl. (Špadijer Džinić, 1988). Nasilje, koje je legitimizovano običajima i normama u subkulturi, može uticati na način života, proces socijalizacije, i međusobne interakcije. Iako pripadnici subkulture usvajaju i neke vrednosti dominantne kulture, očekuje se da će nasilje koristiti kako bi rešili društvene konflikte i dileme. Smatra se primerenim da, osoba koja nije zadovoljna ishodom u okviru konfliktne situacije, odštetu traži nasilnim sredstvima (Luckenbill, Doyle, 1989).² Za postojanje subkulture nasilja karakteristično je da njeni pripadnici nemaju poverenja u policiju i ostale organe formalne socijalne kontrole, te su skloni da sukobe rešavaju samostalno, nasilnim sredstvima (Kane, 2005; Kubrin, Weitzer, 2003).

Pojedini istraživači su, uočavajući razlike u stopama nasilničkog kriminala među državama, pokušavali da njegove uzroke pronađu u određenim strukturnim karakteristikama. Visok nivo društvene dezorganizacije, ekonomske krize, visoke stope nasilja nad decom, zvanično podržavanje nasilja, politička korupcija i neefikasan pravosudni sistem samo su neki od prediktora nasilničkog kriminala (Neapolitan, 1999). U zemljama sa ovim odlikama, vatreno oružje je rasprostranjeno, jer usled nepoverenja u neefikasni sistem pravosuđa, građani uzimaju "pravdu u svoje ruke" ili unjamljuju privatno obezbeđenje kako bi se

² Nasilničke bande (*violent gangs*) tipični su predstavnici subkulture nasilja. Članovi bandi pribegavaju različitim oblicima antidruštvenog ponašanja, i u svojim aktivnostima udružuju se sa sebi sličnim vršnjacima. Povezivanje osoba u nasilničke grupe može se objasniti brojnim razlozima. Članstvo može biti neophodno radi "odbrane teritorije" ukoliko se banda bavi trgovinom droge, ali može biti motivisano i ličnom osvetom ili potrebom za samozaštitom (Bjerregaard, Lizotte, 1995; Deptula, Cohen, 2004; Howell, 1999; Neller et al., 2005; Mrug, Hoza, Bukowski, 2004)

zaštitili. Nasuprot njima, zemlje koje odlikuje politička stabilnost, ekonomska razvijenost i socijalno blagostanje, imaju značajno niže stope nasilničkog kriminala. U ovim zemljama građani imaju poverenja u organe formalne socijalne kontrole, sok je sistem neformalne kontrole podjednako efikasan (Roberts, Lafree, 2004).

Prikazani uzroci predstavljaju neke od najčešćih eksplanatornih faktora nasilničkog kriminala (Grafikon 1). U većuj ili manjoj meri, mogu uticati na različite oblike nasilničkog kriminala, kako na tradicionalne poput ubistava i silovanja, tako i na savremenije forme, poput nasilja na radnom mestu ili terorizma. Takođe, svaki od ovih faktora, a najčešće njihova kombinacija, mogu biti uzročnici nasilničkog ponašanja u gradovima. Stoga ćemo u narednom delu prikazati neke od osnovnih teorijskih postavki kojima se objašnjava urbani nasilnički kriminal.

Grafikon 1: Izvori nasilja

Izvor: Siegel, 2011: 254

2. NEKE TEORIJSKE PRETPOSTAVKE URBANOG NASILNIČKOG KRIMINALA

Problem nasilničkog kriminala u gradovima u istraživačkom je fokusu relativno dugo. Ideja o gustini naseljenosti u gradu kao prediktoru urbanog nasilja svoje utemeljenje ima u promišljanjima osnivača sociologije Karla Marksa, Maksa Vebera i Emila Dirkema, koji su bili svedoci galopirajuće industrijalizacije i rasta evropskih gradova kraja 19. i početka 20. veka. U delu klasične sociološke misli, Georg Zimel je

povećanje urbanog nasilja u evropskim gradovima objašnjavao putem anomalije i siromaštva koji su rezultat industrijske revolucije (Simmel, 1903).³

Za teorijsku raspravu o nasilničkom kriminalu u gradovima naročito su značajni autori Čikaške škole urbane sociologije.⁴ Predstavnici ovog pristupa tvrdili su da grad, a pogotovo ubrzan rast gradova ima negativnog uticaja na ranije postojeće odnose u zajednici. Oni su ustanovili da društvene veze uspostavljene zahvaljujući bliskim kontaktima mogu biti dezorganizovane novim formama interakcija koje favorizuju tržišne transakcije, a ne srodničke veze. Ovi novi odnosi su privremeni, prolazni i instrumentalni. Zasnivajući svoje argumente na razmišljanjima Emila Dirkema o mehaničkoj i organskoj solidarnosti, zastupnici Čikaške škole primetili su da progresivno uništavanje komunalnih veza rezultuje anomalijom i posledično nasiljem (Tilly, 1985). Čuveni sociolog čikaške škole, Luis Virt (Wirth, 1938: 23) je kao odrednice urbanog života naveo dezorganizaciju, mentalni slom, delinkvenciju, korupciju i nered. On je tvrdio da se u velikim i gusto naseljenim gradovima susrećemo sa slomom društvenih veza, dominacijom sekundarnih u odnosu na primarne ljudske kontakte, kao i podiranjem interpersonalnih odnosa. Dakle, u velikim gusto naseljenim gradovima postoji veći rizik nastanka društvenog nereda i posledično nasilja i kriminala.

Istorija gradova je zapravo snažno povezana sa traganjem za zaštitom od nasilja, kao i njegovom suprotstavljanju. Progresivno širenje urbanih centara i njihovih oboda odvijalo se zajedno sa razvojem sredstava za sprečavanje i regulaciju nasilja (Tilly, 1996). Ukoliko pogledamo razvoj srednjovekovnih gradova videćemo da su oni bili ograđivani kako bi mogli da ispune svoju osnovnu svrhu - zaštite stanovništvo i vlast od strane invazije. Iako danas gradovi-tvrđave ne postoje, implementirane su brojne fizičke, tehničke i proceduralne mere (zidovi, video nadzor, policijske patrole) koje mogu uticati na restrikciju gradskog prostora, a sa ciljem uvećanja bezbednosti u njemu.

Brojne psiho-socijalne teorije su objašnjenja nasilničkog kriminala u gradovima tražile u socijalizaciji individua, uključujući porodičnu dinamiku i nasilje, nasledenu agresiju i manjak samopouzdanja, kao i vršnjačke odnose u školi, bandama ili na ulici. Mnoge od ovih pretpostavki obuhvaćene su ekološkim modelom (Bronfenbrenner, 1988) koji pretpostavlja da je nasilje neophodno ispitivati na četiri analitički povezana nivoa: individualnom nivou, nivou društvenih veza, nivou zajednice i nivou društva.

³ Ovo se zapravo nije desilo u Evropi, ali čini se da jeste karakteristično za kontekst gradova u zemljama u razvoju gde pristigli migranti često ne mogu da se prilagode vladajućim normama i vrednostima. Takođe, ova pretpostavka se može primeniti na nivo susedstva u jednom gradu. Stope nasilnih zločina u susedstvima značajno se razlikuju, gde su više stope kriminala povezane sa nižim prihodima i problematičnim ponašanjem.

⁴ Grad Čikago je u to doba (početak 20. veka) bio prava društvena laboratorija, sa velikim brojem afroamerikanaca pristiglih sa Juga, ali i imigranata iz čitavog sveta. Različite društvene grupe koncentrisane na relativno uskom prostoru stvorili su svojevrsnu „urbanu džunglu”, gde su kriminal i druge socijalnopatološke pojave poprimili velike razmere.

Sociološka objašnjena urbanog kriminala i nasilja fokusirala su se na identifikovanje socijalnih snaga i faktora prostora koji bi mogli generisati nasilne odgovore na relativnu deprivaciju. Ova objašnjenja dobro su ilustrovana tvrdnjom da "je u stvarnosti, nasilje konstituisano, pregovarano, preoblikovao i rešeno na način na koji učinioci i žrtve pokušavaju da definišu i kontrolišu svet u kojem žive" (Robben, Nordstrom, 1995 prema Moser, McIlwaine, 2004). Iz ove perspektive, kriminal i nasilje imaju funkcionalnu ulogu u gradu (Simone, 2005) i, prema tome, mogu biti politički i socijalno konstruisani (UN Habitat, 2007: 12).

3. KARAKTERISTIKE ISPOLJAVANJA NASILNIČKOG KRIMINALA U GRADOVIMA

Obrasci nasilničkog kriminala upućuju na zaključak da se on koncentriše u gradovima, te ne iznenađuje veliko interesovanje istraživača za objašnjavanje ovog društvenog fenomena. Brojni faktori utiču na trendove nasilničkog kriminala. Oni uključuju socijalne i kulturološke faktore koji mogu uticati ili na povećanje ili na smanjenje stopa nasilnih zločina u gradskim područjima. Drugi faktori koji se povezuju sa urbanim kriminalom i nasiljem uključuju siromaštvo, nezaposlenost, nejednakost, intergeneracijsko prenošenje nasilja (nasilje u porodici), urbanizaciju, loše urbano planiranje i dizajn, rast populacije mladih i koncentraciju političke moći (korupcija) (UN Habitat, 2007: xxviii). Postoje stanovišta da urbani kriminal i nasilje u velikim gradovima generalno nisu spontana pojava, nego proizvod nejednakosti i socijalne isključenosti (Brennan, 1999). Iako galopirajuća urbanizacija i siromaštvo delimično objašnjavaju intenzitet i obim urbanog nasilničkog kriminala, i drugi faktori kao što su politička i ekonomska klima, lokalne tradicije i vrednosti, i stepen socijalne kohezije i solidarnosti među urbanim zajednicama mogu imati značajnu ulogu. Erozija moralnih vrednosti i kolaps društvene strukture i institucija, kao što su porodica ili susedstvo, čine zajednice ranjivim u odnosu na urbano nasilje i kriminal (Habitat Debate, 1998). Među najčešće navođenim uzrocima ili faktorima rizika nastanka kriminala u urbanim sredinama navode se urbanizacija, gustina naseljenosti u gradovima, siromaštvo i nejednakosti i veliki broj mladih.

Urbanizacija se vrlo često posmatra kao eksplanatorni faktor urbanog nasilničkog kriminala. Uvećanje broja stanovnika u gradskim područjima može usloviti veću konkurenciju oko ograničenih resursa, što posledično može dovesti do društvene anomalije (Glaeser, Sacerdote, 1996; Naudé, Prinsloo, Ladikos, 2006; van Dijk, 1998). Ipak, ova veza nije u potpunosti jednoznačna, i mnogo je kompleksnija nego što to na prvi pogled može izgledati. Realizovana istraživanja odavno su ukazala da veličina grada (kao indikator urbanizacije) utiče na stope ubistava, međutim neki istraživači upozoravaju da se ovaj odnos mora posmatrati u odnosu na nacionalne stope ubistava (Archer, Gartner, 1977). Autori su ovako objasnili činjenicu da gradovi slične veličine mogu imati značajno različite stope ubistava. Stoga zaključuju kako nije sama urbanizacija, već ubrzana stopa rasta gradskog stanovništva faktor kojim se objašnjava rizik od nastanka nasilničkog kriminala u gradovima (Rodgers, 2010). Iako veza između urbanizacije i urbanog nasilničkog kriminala neminovno postoji, ne možemo reći da se radi o univerzalnom uzročno-posledičnom odnosu, o čemu

svedoče primeri značajnog urbanog rasta ali bez pratećeg rasta stopa nasilničkog kriminala.⁵

Siromaštvo i nejednakost takođe su faktori kojima se objašnjava nasilnički kriminal u gradovima. Istraživači su tvrdili da postoji izražena povezanost između nejednakosti, isključivanja i nasilničkog kriminala u uslovima koje karakteriše nejednaka distribucija resursa. Unutar gradova postoje značajne prostorne razlike u distribuciji kriminala u zavisnosti od sociokonomskih karaktersitika područja (Fajnzylber et al., 2002). U susedstvima u kojima je izmerena veća visina prihoda više je krivičnih dela protiv imovine, dok se nasilnički kriminal koncentriše u siromašnim delovima grada (Raleigh et al., 2010). U urbanim područjima, koja odlikuju niski nivoi prihoda, siromašne, marginalne i ranjive društvene grupe su više ugrožene od drugih (Winton, 2004).

Takođe je važno napomenuti da čak i u okruženju sa niskim prihodima, određene grupe stanovništva su pogođene više ili drugačije urbanim nasiljem i kriminalom. Postoje jasne rodne dimenzije iskustava nasilja (Moser 2004, Winton 2004). Iako je verovatnije da će muškarci biti učinioci, kao i žrtve ubistava u urbanim i ruralnim okruženjima, stope nefatalne viktimizacije su rodno izbalansirane. Dok su kod muškaraca zabeležene veće stope viktimizacije fizičkim napadima i razbojništvom, žene doživljavaju dramatično veće stope seksualnog nasilja, uključujući silovanje (Muggah, 2012: 30).

Značajan faktor koji oblikuje nasilnički kriminal u gradovima jeste nemogućnost ili nesposobnost državnih institucija da obavljaju svoje dužnosti, te je rasprostranjenost nasilničkog kriminala objašnjavano neadekvatnim upravljanjem gradom (*urban governance*). U pojedinim gradovima, institucije zakona i reda, poput policije, pravosudnog i penalnog sistema ili drugih organa društvene reakcije, su disfunkcionalne i nemaju legitimitet koji im daju građani. Formalne bezbednosne snage ne mogu da se suoče sa organizovanim nasiljem, dok ih nekada građani percipiraju kao nasilnike. Osim toga, na oblikovanje urbanog nasilja utiče i nedostatak kapaciteta za odgovorno pružanju osnovnih usluga građanima. Istorija oružanih sukoba, politički autoritarizam kao i represivna policija mogu uticati na prevalenciju nasilničkog kriminala (Muggah, 2012). Ovo stoga što država i njene institucije imaju ključnu ulogu u konstruisanju kako normativnog i operativnog odgovora na nasilje, tako i načina na koji ga građani doživljavaju (Koonings, Krujit, 1999).

4. POSLEDICE URBANOG NASILNIČKOG KRIMINALA

Nasilnički kriminal može uzrokovati velike ljudske žrtve i uništavanje imovine. Ispitujući međupovezanost urbanizacije, urbanog nasilja i siromaštva, Muga (2012) ističe da nasilni kriminal ima dalekosežne i višeslojne posledice na brojne dimenzije

⁵ Neki od najvećih svetskih gradova, poput Tokija u Japanu, imaju veoma niske stope nasilničkog kriminala.

života u gradu. Posledice su predstavljene koncentričnim krugovima gde centar predstavlja najvidljivije direktne efekte nasilničkog kriminala, a obodni prstenovi indirektno posledice. Smrt i viktimizacija nalaze se u samom jezgru. Naredni prsten predstavlja prisilno raseljavanje i migracija, zatim, socijalni kapital i koezija, socioekonomsko blagostanje i ekonomski kapacitet, a poslednji prsten čini upravljanje gradom.

Najvidljivije i najočiglednije posledice nasilničkog kriminala reflektuju se na individualnom nivou i nivou porodice. Nasilje se može ispoljiti unutar doma između partnera ili članova porodice, na ulici od strane nepoznatog učinioca, ili kao rezultat sukoba sa policijom i paravojnim snagama. U urbanom okruženju uobičajeno se beleže veće stope ovih posledica, što se može pripisati i postojanju sofisticiranijeg sistema prijavljivanja zločina (Hagerdon, 2004).

Nasilnički kriminal u gradovima može imati vrlo negativne posledice i na društveni kapital i koheziju. Različite forme urbanog nasilja mogu ograničiti pokretljivost, uticati odvrćuće na strane i domaće investicije, stigmatizovati susedstva, erodirati društvene veze, uticati na pristup zaposlenju i obrazovnim šansama (Morenoff et al., 2001; McIlwaine, Moser, 2001; Vial et al., 2010).

Povećanje kriminala može dovesti do jačanja osećaj nebezbednosti, transformišući prostorne forme mnogih gradova. Rezultat je često geografska i društvena segregacija bogatih od siromašnih. U nekim gradovima, nesigurnost i strah menjaju gradski pejzaž i obrasce svakodnevnog života, uključujući mobilnost građana i upotrebu javnog prevoza, obeshrabrujući ih da koriste ulice i javne površine (United Nations Centre for Human Settlements, 1996). U mnogim gradovima, siromašni su glavne žrtve urbanog nasilja, uključujući zločine protiv imovine i nasilne zločine kao što su silovanje ili napadi. Siromašni ne mogu priuštiti ugrađivanje skupih alarmnih sistema protiv provalnika i druge zaštitne uređaje, a takođe nisu u mogućnosti da unajme privatno obezbeđenje (Brennan, 1999: 11). Kriminal i nasilje rezultuju stigmatizacijom naselja ili čitavih delova grada. Takva područja postaju zone u koje se ne ide (*no-go zones*), u koje se ne investira i u kojima je pružanje javnih usluga otežano (UN Habitat, 2007).

Jedna od vrlo zapaženih promena urbanog prostora tokom poslednje tri decenije, nastala kao rezultat straha od rastućeg urbanog kriminala, jeste pojava i širenje privatnih urbanih prostora u formi ograđenih zajednica (*gated communities*) (Svampa, 2001: 61-82). U takvim naseljima nalaze se porodice iz srednje i više klase. Prostorno, ova naselja odlikuju fizičke ograde ili druge barijere, mehanički, elektronski i fizički sistemi bezbednosti, privatna područja okupljanja i privatizovano pružanje komunalnih usluga, kao na primer, snabdevanje vodom, odlaganja otpada, rasvete i drugih usluga.

Primarni razlog nastanka takvih zajednica je unapređenje stanja bezbednosti, iako postoje samo delimični dokazi i kratkoročne koristi u tom pogledu. Ipak, porast takvih enklavnih zajednica doprineo je fragmentaciji gradova i smanjenoj upotrebi i dostupnosti javnih površina uz povećanu socio-ekonomsku startifikaciju i segmentaciju (Caldeira, 2000). Iako je njihova primarna svrha bila povećanje osećaja bezbednosti, implikacije nastanka ovih naselja značajno su veće. Njihovo

širenje dovelo je do politizacije urbanog prostora i daljeg razdvajanja siromašnih građana i srednje i više klase u gradu (UN Habitat, 2007: 33). Najvažnije, one predstavljaju oblik segregacije i privatizacije urbanog prostora. Takođe su direktna posledica širenja jaza u prihodima i bogatstvu gradske populacije i kontinuiranog isključivanje velikog broja ljudi (Svampa, 2005).

Ograničen pristup stanovnika koji žive u zonama visokog kriminala socijalnim i ekonomskim mogućnostima "spolja", zauzvrat može pojačati njihov osećaj isključenosti i segregacije, kao što je postulirano od strane teoretičara društvene dezorganizacije i nereda. Ova osećanja mogu da izazovu ne samo socijalnu i psihološku stigmatizaciju, strah i izolaciju već i frustracije i obnovljeno nasilje (Lemanski, 2004). Dugoročno, sužavanje prostora za kontakt među susedima istog grada pojačava percepciju nebezbednosti među bogatijim stanovnicima koji mogu promeniti svoje navike i nastaviti da se izoluju. Na ovakav način, urbano nasilje stvara začarani ciklus u kome se odnosi između gradskih stanovnika transformišu zajedno sa načinima na koji se stanovnici povezuju sa fizičkim okruženjem (Muggah, 2012: 28-29).

Urbani nasilnički kriminal može uticati na usporavanje ekonomskog rasta, kao i ugrožavanje ekonomskog razvoja. Za kontrolu i redukciju nasilničkog kriminala neophodno je izdvojiti značajne resurse što uključuje, ali se ne ograničava na javne i privatne troškove rada policije, bezbednosnih službi i pravosudnog sistema. Urbana bezbednost može oblikovati makro i mikro ekonomsku produktivnost na više načina. U gradskim zonama koje su okarakterisane kao opasne dolazi do pada tržišnih vrednosti, što se odnosi kako na pad cena nekretnina, tako i na pad prometa i zatvaranje radnji i kancelarija (Witzman, 2012). Zaposleni i investitori će teže ulagati u delove grada kada veruju da će im imovina biti oštećena ili ukradena. U područjima u kojima su veće stope kriminala, zaposleni odbijaju da rade u popodnevnom i večernjim satima kada smatraju da neće biti bezbedni na ulicama.

Lokalni lideri su prvi na liniji suočavanja sa posledicama urbanog nasilja, značajno pre nacionalne vlade, međunarodnih ili regionalnih tela. Simptomi urbane nebezbednosti nisu samo rezultat neuspeha državnih aktera da se suoče sa nasiljem, već posledica degradacije ili kolapsa ravnoteže između vlasti i građana (Amen et al., 2011). Fizičke i psihološke podele prositekla iz prevalencije urbanog nasilja mogu stvoriti podeljen grad (*divided city*) i društveno-simboličku segregaciju koja podriva društvenu i ekonomsku strukturu i formalne i neformalne organizacije koje učestvuju u upravljanju gradom (Beall et al., 2002). Progresivno urušavanje odnosa između vlasti i građana i načini na koje su ljudi isključeni iz participacije i planiranja može dovesti do sloma društvenog ugovora.

U pojedinim situacijama urbano nasilje i kriminal produkuju dalekosežne strukturne posledice, i mogu ugroziti političku, ekonomsku i društvenu stabilnost (Moser, Rodgers, 2005). Čitava susedstva mogu biti kontrolisana od strane nedržavnih aktera, koji sa takmiče ili potpuno potiskuju zvanične predstavnike vlasti. Rezultat ovakvog stanja je fragmentacija javnog gradskog prostora i veća nesigurnost građan u pogledu sopstvene bezbednosti (Jütersonke, Muggah, Rodgers, 2009). Za ovakve gradove u literaturi su skovani termini *fragile cities*

("slabi" ili "krhki" gradovi) (Muggah, 2014), kao i *feral cities* ("divlji" gradovi) (Norton, 2003).

ZAKLJUČNE NAPOMENE

Nesumnjivo je da život u gradu obeležavaju značajne prednosti, poput većih ekonomskih šansi, boljeg standarda života, bogatstva kulturnih i društvenih sadržaja. Međutim, gradovi su prostori u kojima se ispoljavaju najrazličitiji bezbednosni problemi, poput nejednakosti i siromaštva, infrastrukturnih problema, zagađenja vode, vazduha i zemljišta. Jedan od najznačajnijih problema bezbednosti urbanih sredina svakako je nasilnički kriminal, koji se usled težine posledica koje izaziva nalazi na samom vrhu liste prioriteta istraživača i praktičara bezbednosti. Stoga smo u radu predstavili neke od osnovnih uzroka nasilničkog ponašanja, potom neke teorijske pretpostavke nasilničkog kriminala u gradovima, kao i karakteristike i posledice ovog društvenog fenomena u urbanom prostoru.

Imajući u vidu da je nasilnički kriminal jedna od osnovnih tema kriminologije, sociologije, kao i studija bezbednosti, ne iznenađuje da su i faktori kojima se objašnjava brojni i heterogeni. Mentalni poremećaji, urođeni instinkti, iskustvo nasilja u detinjstvu, konzumiranje psihoaktivnih supstanci, dostupnost vatrenog oružja, kao i kultura nasilja samo su neki od eksplanatornih faktora nasilničkog kriminala. Ne treba zaboraviti da su još klasični sociološki mislioci poput Georga Zimela, Maksa Vebera, Karla Marksa, a pre svega pripadnici čikaške škole urbane sociologije (Robert E. Park, Ernest Burdžes, Luis Virt) smatrali kriminal i nasilje kao konstitutivne odlike urbanog života svog doba.

U savremenim uslovima nasilnički kriminal u urbanim sredinama ima brojne specifičnosti. Pre svega, prevalencija ove društvene pojave vezuje se za galopirajuću urbanizaciju koja utiče na brojne dimenzije društvenog života. Tako su uvećanje gradova, velika koncentracija ljudi na relativno malom prostoru, migracije i sl., uticale na način ispoljavanja, karakteristike i posledice nasilničkog kriminala u savremenim gradovima. Osim toga, nasilni zločini utiču na sve sfere gradskog života, od sudbina pojedinaca i porodica, izgleda i strukture susedstva, lokalnog razvoja i ekonomije, pa sve do upravljanja gradom.

Bez obzira na dugu tradiciju izučavanja, smatramo da nasilnički kriminal predstavlja jedan od najvažnijih bezbednosnih problema u gradovima, te zaslužuje da mu se istraživači i teoretičari posvete nesmanjenom pažnjom. Povratno, valjano sprovedena istraživanja mogu biti akademski osnov za širi odgovor na nasilnički kriminal u gradovima, kroz identifikovanje postojećih izazova u pristupu ovom problemu, kao i prepoznavanje potencijala i slabosti aktera formalne i neformalne socijalne kontrole.

LITERATURA

- (1) Allen, C. (2005) The links between heroin, crack cocaine and crime: Where does street crime fit in?. *British Journal of Criminology*, 45(3), pp. 355-372.
- (2) Amen, A., Toly, N., McCarney, P., Segbers, K. (eds.) (2011) *Cities and Global Governance: New Sites for International Relations*. London: Ashgate.
- (3) Archer, D., Gartner, R. (1976) Violent acts and violent times: A comparative approach to postwar homicide rates. *American sociological review*, 41(6), pp. 937-963.
- (4) Beall, J., Crankshaw, O., Parnell, S. (2002) *Untying a Divided City: Governance and Social Exclusion in Johannesburg*. London: Earthscan.
- (5) Bjerregaard, B., Lizotte, A. J. (1995) Gun ownership and gang membership. *J. Crim. L. & Criminology*, 86(1), pp. 37-58.
- (6) Brennan, E. M. (1999) *Population, urbanization, environment, and security: a summary of the issues. Environmental Change and Security Project Report (Issue 5)*. Washington, D.C.: The Woodrow Wilson Center.
- (7) Brent, D. A., Perper, J. A., Allman, C. J., Moritz, G. M., Wartella, M. E., Zelenak, J. P. (1991) The presence and accessibility of firearms in the homes of adolescent suicides: a case-control study. *Jama*, 266(21), pp. 2989-2995.
- (8) Briggs, S. (2011) *Criminology for dummies*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- (9) Bronfenbrenner, U. (1988) Toward an experimental ecology of human development. *American psychologist*, 32(5), pp. 13-31.
- (10) Brown, S. E., Esbensen, F. A., Geis, G. (2012) *Criminology: Explaining crime and its context*. Abingdon: Routledge.
- (11) Caldeira, T. P. (2000) *City of walls: crime, segregation, and citizenship in São Paulo*. Berkeley: University of California Press.
- (12) Capaldi, D. M., Patterson, G. R. (1996) Can violent offenders be distinguished from frequent offenders: Prediction from childhood to adolescence. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 33(2), pp. 206-231.
- (13) *Crime in the United States 2017*. (2017) Washington, DC: U.S. Government Printing Office.
- (14) Davis, D. (2007) Urban Violence, Quality of Life, and the Future of Latin American Cities. In: Garland, A., Massoumi, M & Ruble B. (Eds.) *Global Urban Poverty: Setting the Agenda*. Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars, pp. 57-87
- (15) Deptula, D. P., Cohen, R. (2004) Aggressive, rejected, and delinquent children and adolescents: A comparison of their friendships. *Aggression and Violent Behavior*, 9(1), pp. 75-104.
- (16) Fajnzylber, P., Lederman, D., Loayza, N. (2002) Inequality and violent crime. *The Journal of Law and Economics*, 45(1), pp. 1-39.
- (17) Farooque, R. S., Stout, R. G., Ernst, F. A. (2005) Heterosexual intimate partner homicide: Review of ten years of clinical experience. *Journal of Forensic Science*, 50(3), pp. 1-4.
- (18) Farrington, D. P., Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M. (2003) How can the relationship between race and violence be explained. In: Hawkins, D. F. (ed.) *Violent crimes: Assessing race and ethnic differences*. New York: Cambridge University Press, pp. 213-237
- (19) Freud, S. (1922) *Beyond the Pleasure Principle*. London: Inter-Psychoanalytic Press.
- (20) Glaeser, E., Sacerdote, B. (1996) *Why Is There More Crime in Cities?*, *NBER Working Paper no. W5430*. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.

- (21) Habitat Debate. (1998) Nairobi: The United Nations Centre for Human Settlements.
- (22) Hagedorn, J. (2004) Variations in Urban Homicide: Chicago, New York City and Global Urban Policy. Dostupno na <http://gangresearch.net/Archives/hagedorn/articles/homvar2.pdf>, pristupljeno 20.04.2019.
- (23) Hensley, C., Tallichet, S. E. (2009) Childhood and adolescent animal cruelty methods and their possible link to adult violent crimes. *Journal of interpersonal violence*, 24(1), pp. 147-158.
- (24) Herrenkohl, T. I., Huang, B., Tajima, E. A., Whitney, S. D. (2003) Examining the link between child abuse and youth violence: An analysis of mediating mechanisms. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(10), pp. 1189-1208.
- (25) Holtzworth-Munroe, A., Stuart, G. L. (1994) Typologies of male batterers: Three subtypes and the differences among them. *Psychological bulletin*, 116(3), pp. 476-497.
- (26) Howell, J. C. (1999) Youth gang homicides: A literature review. *Crime & Delinquency*, 45(2), pp. 208-241.
- (27) Ivanović, M. (2010) Narkomanija i nasilnički kriminalitet: osnovne pretpostavke. U: Kron, L. (ur.) *Nasilnički kriminal: etiologija, fenomenologija, prevencija*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, str. 339-346.
- (28) Jacobs, J. (1969) *The Economy of Cities*. New York: Random House.
- (29) Jütersonke, O., Muggah, R., Rodgers, D. (2009) Gangs, urban violence, and security interventions in Central America. *Security dialogue*, 40(4-5), pp. 373-397.
- (30) Kane, R. J. (2005) Compromised police legitimacy as a predictor of violent crime in structurally disadvantaged communities. *Criminology*, 43(2), pp. 469-498.
- (31) Kaufman, J. M. (2005) Explaining the race/ethnicity–violence relationship: Neighborhood context and social psychological processes. *Justice Quarterly*, 22(2), pp. 224-251.
- (32) Koonings, K., Kruijt, D. (Eds.) (2007) *Fractured cities: Social exclusion, urban violence and contested spaces in Latin America*. London: Zed Books.
- (33) Kubrin, C. E., Weitzer, R. (2003) Retaliatory homicide: Concentrated disadvantage and neighborhood culture. *Social problems*, 50(2), pp. 157-180.
- (34) Lattimore, P. K., Visher, C. A., Linster, R. L. (1995) Predicting rearrest for violence among serious youthful offenders. *Journal of research in crime and delinquency*, 32(1), pp. 54-83.
- (35) Lemanski, C. (2004) A new apartheid? The spatial implications of fear of crime in Cape Town, South Africa. *Environment and Urbanization*, 16(2), pp. 101-112.
- (36) Lewis, D. O., Moy, E., Jackson, L. D., Aaronson, R., Restifo, N., Serra, S., Simos, A. (1985) Biopsychosocial characteristics of children who later murder: A prospective study. *The American journal of psychiatry*, 142(10), pp. 1161-1167.
- (37) Lewis, D.O. (1998) *Guilty by Reason of Insanity*. New York: Fawcett Columbine.
- (38) Livaditis, M.D., Esagian, G.S., Kakoulidis, C.P., Samakouri, M.A., Tzavaras, N.A. (2005) Matricide by person with bipolar disorder and dependent overcompliant personality. *Journal of Forensic Science*, 50(3), pp.1-4.
- (39) Luckenbill, D. F., Doyle, D. P. (1989) Structural position and violence: Developing a cultural explanation. *Criminology*, 27(3), pp. 419-436.
- (40) McIlwaine, C., Moser, C. O. (2001) Violence and social capital in urban poor communities: perspectives from Colombia and Guatemala. *Journal of International Development*, 13(7), pp. 965-984.
- (41) Messner, S. F., Deane, G. D., Anselin, L., Pearson-Nelson, B. (2005) Locating the vanguard in rising and falling homicide rates across US cities. *Criminology*, 43(3), pp. 661-696.

- (42) Morenoff, J. D., Sampson, R. J., Raudenbush, S. W. (2001) Neighborhood inequality, collective efficacy, and the spatial dynamics of urban violence. *Criminology*, 39(3), pp. 517-558.
- (43) Moser, C. O. (2004) Urban violence and insecurity: an introductory roadmap. *Urbanization and Environment*, 16(2), pp. 1-16.
- (44) Mrug, S., Hoza, B., Bukowski, W. M. (2004) Choosing or being chosen by aggressive-disruptive peers: Do they contribute to children's externalizing and internalizing problems?. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32(1), pp. 53-65.
- (45) Muggah, R. (2012) *Researching the urban dilemma: Urbanization, poverty and violence*. Ottawa: International Development Research Centre.
- (46) Muggah, R. (2014) Deconstructing the fragile city: exploring insecurity, violence and resilience. *Environment and Urbanization*, 26(2), pp. 345-358.
- (47) Naudé, B., Prinsloo, J., Ladikos, A. (2006) *Experience of Crime in Thirteen Countries: Results from the International Crime Victimization Survey*. Turin: UNICRI-UNODC.
- (48) Neapolitan, J. L. (1999) A comparative analysis of nations with low and high levels of violent crime. *Journal of Criminal Justice*, 27(3), pp. 259-274.
- (49) Neller, D. J., Denney, R. L., Pietz, C. A., Thomlinson, R. P. (2005) Testing the trauma model of violence. *Journal of Family Violence*, 20(3), pp. 151-159.
- (50) Nielsen, A. L., Martinez Jr, R., Lee, M. T. (2005) Alcohol, ethnicity, and violence: The role of alcohol availability for Latino and Black aggravated assaults and robberies. *The Sociological Quarterly*, 46(3), pp. 479-502.
- (51) Nikolić, Z. (2010) Agresivna ponašanja: uzroci, posledice i mogućnosti suzbijanja. U: Kron, L. (ur.) *Nasilnički kriminal: etiologija, fenomenologija, prevencija*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, str. 21-33.
- (52) Norton, R. J. (2003) Feral cities. *Naval War College Review*, 56(4), pp. 97-106.
- (53) Raleigh, C., Hegre, H. (2009) Population size, concentration, and civil war. A geographically disaggregated analysis. *Political geography*, 28(4), pp. 224-238.
- (54) Reading, R. (2006) The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood. A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *Child: Care, Health and Development*, 32(2), pp. 253-256.
- (55) Moser, C. O., McIlwaine, C. (2004). Encounters with violence in Latin America: urban poor perceptions from Columbia and Guatemala. London: Routledge.
- (56) Moser, C. O., Rodgers, D. (2005) *Change, violence and insecurity in non-conflict situations* (No. 245). London: Overseas Development Institute.
- (57) Roberts, A., LaFree, G. (2004) Explaining Japan's postwar violent crime trends. *Criminology*, 42(1), pp. 179-210.
- (58) Rodgers, D. (2010) *Urban Violence Is Not (Necessarily) a Way of Life (Working Paper 2010/20, WIDER)*. Helsinki: UN-WIDER.
- (59) Rogers, R., Salekin, R. T., Sewell, K. W., Cruise, K. R. (2000) Prototypical analysis of antisocial personality disorder: A study of inmate samples. *Criminal Justice and Behavior*, 27(2), pp. 234-255.
- (60) Siegel, L. (2011) *Criminology: the core*. Belmont: Wadsworth Publishing.
- (61) Simmel, G. (1950 [1903]) The metropolis and mental life. In: K. Wolff (Ed.) *The Sociology of Georg Simmel*. Glencoe, IL: Free Press, pp. 409-426
- (62) Simone, A. (2005) *For the city yet to come: Changing African life in four cities*. Durham: Duke University Press.
- (63) Špadijer Džinić, J. (1988) *Socijalna patologija*. Beograd: ZUNS
- (64) Stewart, E. A., Simons, R. L., Conger, R. D. (2002) Assessing neighborhood and social psychological influences on childhood violence in an African-American sample. *Criminology*, 40(4), pp. 801-830.

- (65) Straus, M. A. (1991) Discipline and deviance: Physical punishment of children and violence and other crime in adulthood. *Social problems*, 38(2), pp. 133-154.
- (66) Svampa, M. (2001) Los que ganaron: la vida en los countries y barrios privados. Buenos Aires: Editorial Biblos.
- (67) Svampa, M. (2005). La sociedad excluyente. La Argentina bajo el signo del. Buenos Aires: Taurus
- (68) Tilly, C. (1985) War-Making and State-Making as Organized Crime. In: Evans, P., Rueschemeyer, D., Skocpol, T. (Eds.) *Bringing the State Back In*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 169-171
- (69) Tilly, C. (1996) What good is urban history?. *Journal of Urban History*, 22(6), pp. 702-719.
- (70) Un-Habitat. (2012) *Enhancing urban safety and security: Global report on human settlements 2007*. London: Routledge.
- (71) United Nations Centre for Human Settlements (UNCHS) (1996) *An Urbanizing World: Global Report on Human Settlements*. Oxford: Oxford University Press.
- (72) van Dijk, J. (1998) Criminal Victimization: A Global View. In: *Surveying Crime: A Global Perspective – Proceedings of the International Conference*, (pp. 63-93) Rome, 19–21 November 1998. Rome: ISTAT.
- (73) Vial, E. A., Junges, J. R., Olinto, M. T., Machado, P. S., Pattussi, M. P. (2010) Urban violence and social capital in a southern Brazilian city: a quantitative and qualitative study. *Revista panamericana de salud publica= Pan American journal of public health*, 28(4), pp. 289-297.
- (74) Whitzman, C. (2012) *The Handbook of Community Safety Gender and Violence Prevention: Practical Planning Tools*. Abingdon: Routledge.
- (75) Wilcox, P., Clayton, R. R. (2001) A multilevel analysis of school-based weapon possession. *Justice Quarterly*, 18(3), pp. 509-541.
- (76) Winton, A. (2004) Urban violence: a guide to the literature. *Environment and Urbanization*, 16(2), pp. 165-184.
- (77) Wirth, L. (1938) Urbanism as a Way of Life. *American journal of sociology*, 44(1), pp. 1-24.
- (78) Wolfgang, M., Ferracuti, F. (1967) *The Subculture of Violence*. London: Tavistock.

VIOLENT CRIME AS URBAN SECURITY PROBLEM

Contemporary cities represent areas of significant contradictions. On the one hand, they are a source of prosperity, innovation and opportunities, and on the other stages of various security problems. One of the most frequently and traditionally studied security problem in the cities is violent crime in the urban environment. Bearing in mind the importance of violent crime in the study of urban security, we will try to give holistic insights about this security problem in urban areas. First, the basic manifestations of violent crime, as well as various theoretical explanations of its causes are presented. Secondly, some of the theoretical assumptions about urban violent crime are addressed. Thirdly, some synthetic insights about the characteristics and specifics of violent crime as a problem of urban security are provided. In the end, it is important to summarize the consequences that urban violent crime has on the life and well-being of individuals and families, the quality of neighborhood and local communities, as well on the urban governance.

KEY WORDS: violent crime / urban violent crime / security in the city / urban security